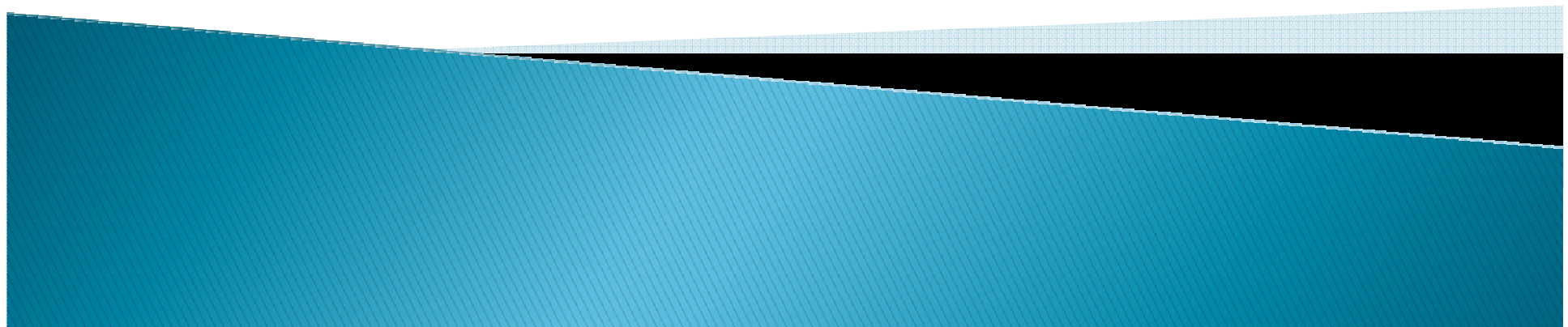

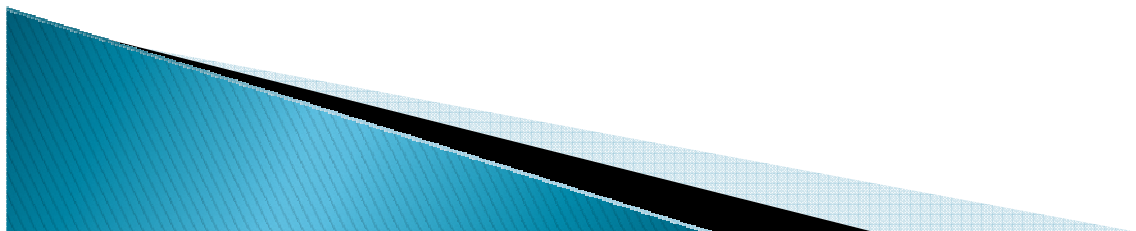
Teadmistekeskselt koolilt väärtustepõhisele koolile

Margit Sutrop
Tartu Ülikooli eetikakeskus
Tartus, 3. detsembril 2009

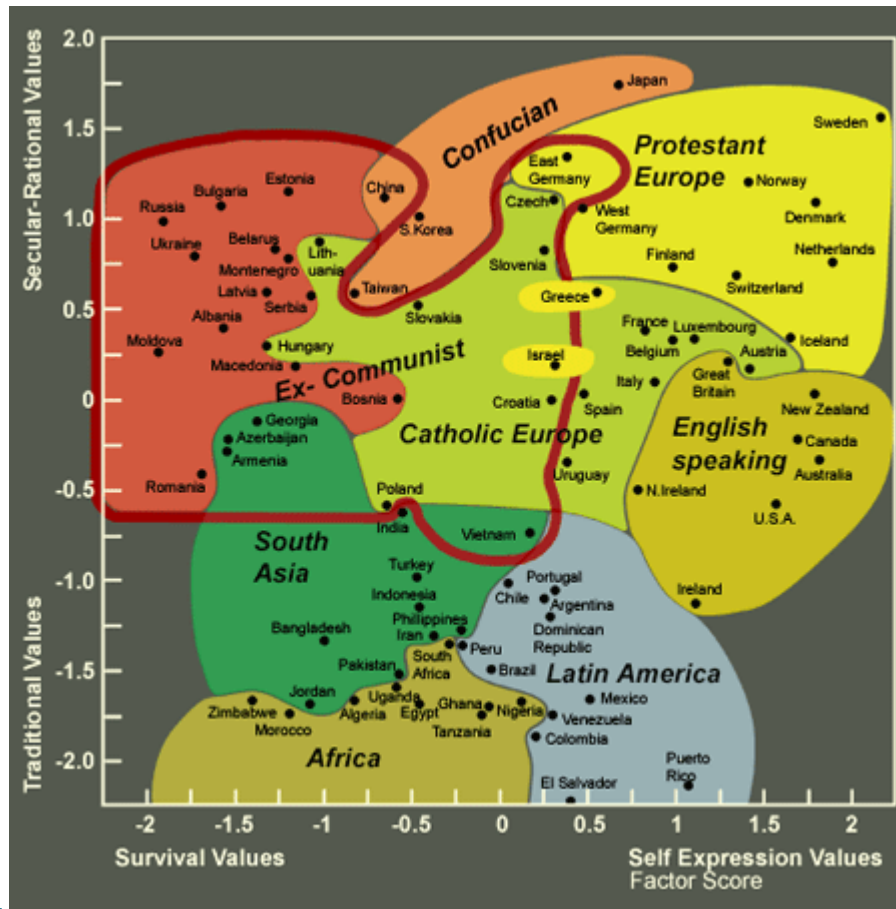

Kaks põhjust, miks tegelda väärtuskasvatusega

- ▶ Eesti ühiskonna väärtused
- ▶ Eesti kooli probleem: kõige madalam koolimeeldivus

Inglehart–Welzeli maailma väärtuskaart

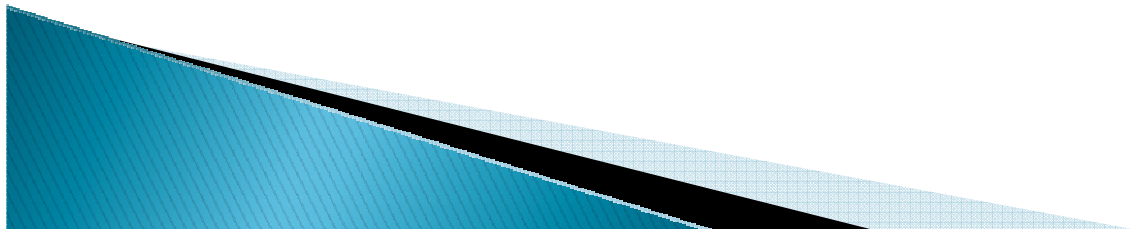
Väärtusmuutuste kaks telge

- 1) Autoriteeditelg-üksikinimese sõltuvuse määr jumalast, isamaast, perekonnast, võimust
- 2) Ellujäämisväärtuste juurest eneseväljendust rõhutavate väärtuste poole

Eesti kool: medali kaks poolt

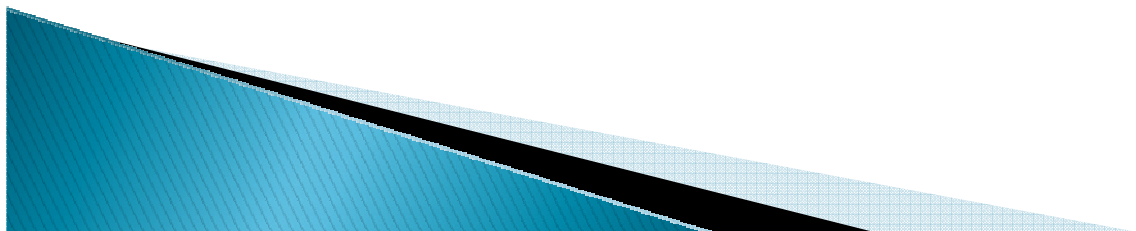
- ❖ Õpilaste head tulemused rahvusvahelistes võrdlevates haridusuuringutes: TIMSS, PISA
- ✓ TIMSS – 2003: Eesti saavutas loodusaainetes 5. ja matemaatikas 8. koha
- ✓ PISA– 2006: loodusteadustes jõudis Eesti 5. kohale

- ❖ Laste heaolu näitajad väga halvad.
Arvesse võetakse: sotsiaalselt kaasavat koolikliimat, toetavaid kaaslasi, madala stressiga saadud häid akadeemilisi teadmisi

Õpilased ei tunne ennast koolis hästi

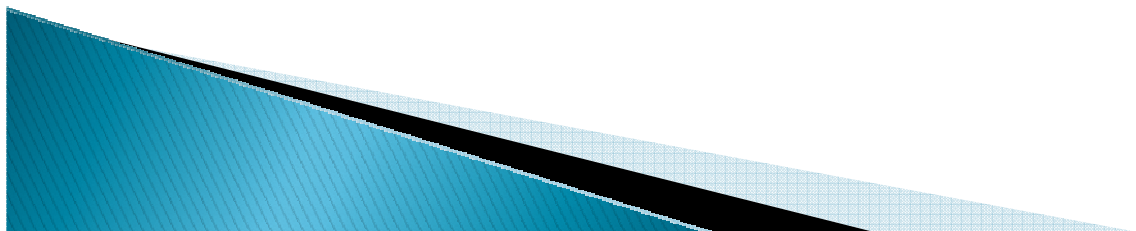
- ▶ Eesti hariduseksperdid ammu osutanud, et koolis on jäänud teadmiste omandamise kõrval tagaplaanile õpilaste uudishimu, loovuse, autonoomia ja eneseväljenduse arendamine.
- ▶ TLÜ sihtfin teema “Kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek” (2003–2007) näitas:
 - 70% õpilastest peab koormust liiga suureks
 - 67% kaebas kroonilise väsimuse üle
 - 33% ütles, et ei taha käia koolis
 - 67% ütles, et on viimase 6 k jooksul kedagi narrinud või kiusanud, 9% koguni peksnud

Laste heaolu Euroopa Liidus

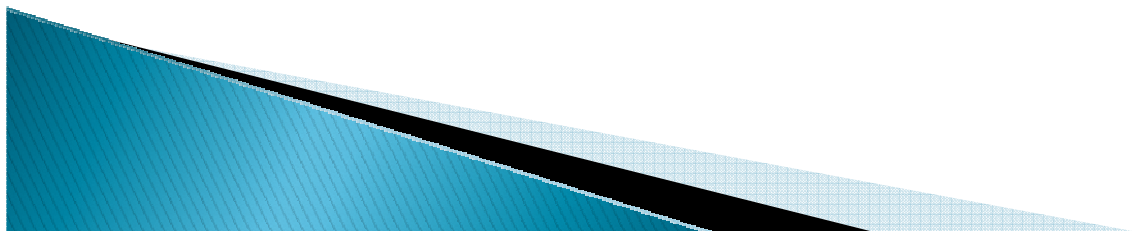
www.york.ac.uk/inst/cdw/childEU/pdf

- ▶ Lapsed elavad puuduses (tagant 3. koht),
- ▶ Elamistingimustega probleemid (viimane)
- ▶ Laste suhted vanematega (Eestis kõige enam ühe vanemaga peresid)
- ▶ Suhted kaaslastega (tagant 3. koht)
- ▶ Subjektiivne heaolutunne (tagant 2. koht)
- ▶ Koolimeeldivus (Eestis kõige väiksem)
- ▶ Risk, suremus (tagant 2. koht)
- ▶ Koolivägivald (tagant 2. koht, 47% jah)

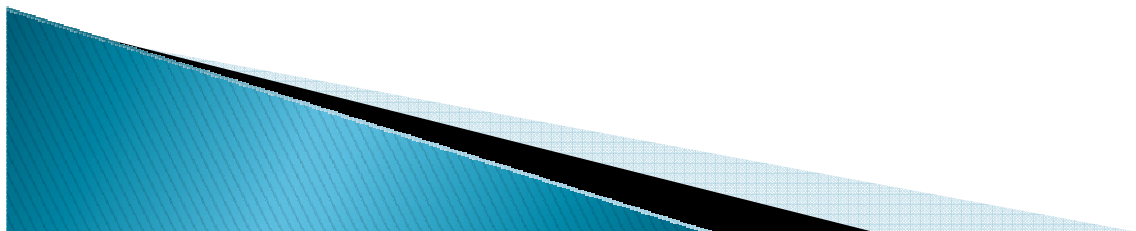
Eesti ühiskonnas levinud arusaam: haridus ja edu on seotud

- ▶ Üksiku inimese seisukohalt: hea haridus annab parema võimaluse järgmisele haridusastmele edasijõudmiseks, parema töökoha, sissetuleku, sotsiaalse staatuse.
- ▶ Riigi seisukohalt: 1. hea haridus aitab saavutada edu: pääseda pingeridade tippu-
koolide pingeread / PISA uuringu tulemused /
maailma sada parimat ülikooli
2. Hea haridus aitab tõsta
tootlikkust, saavutada majanduslikku jõukust:
jõuda “Viie rikkama riigi hulka”

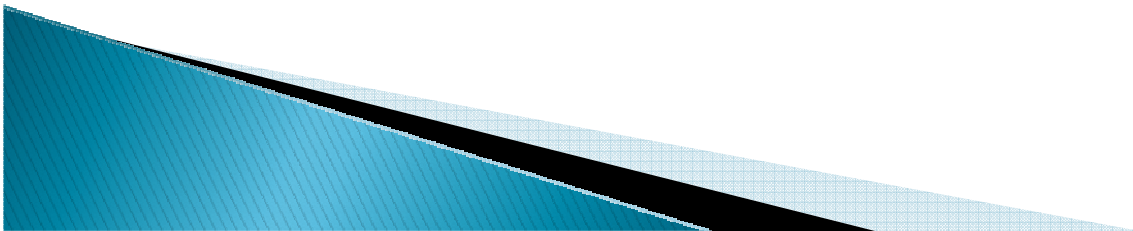
Haridus ja õnn

- ▶ Kool peaks valmistama noori ette mitte ainult järgmistel õppeastmetel õppimiseks vaid ka õnnelikuks eluks.
- ▶ Küsimus parimast eluviisist: kool peaks valmistama ette erinevateks rollideks: perekonnas, tööelus, avalikus elu.
- ▶ Haridus peaks andma võimalusi arendada maksimaalselt oma võimeid (mitte ainult akadeemilisi), õppida tundma ja osaleda tegevustes, mis võimaldavad väikesi rööme: aiatöö, meisterdamine, matkamine, lastehoidmine, päikeseloojangu vaatamine, luule lugemine, jne.

Eesti kooli ees seisvad väljakutsed

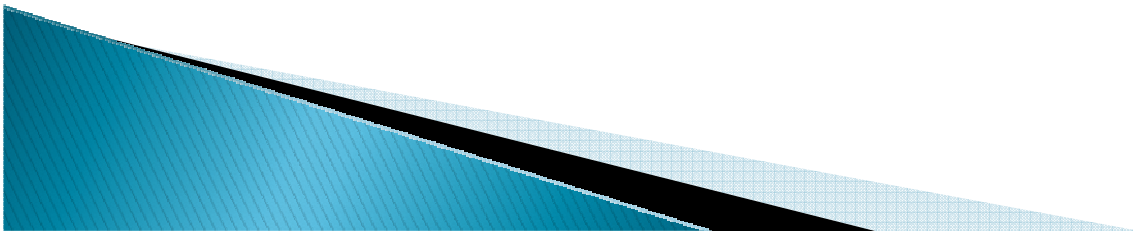
- ▶ Mõtestada hariduse sisu, jõuda selgusele hariduse eesmärkides.
- ▶ Põhikooli ja gümnaasiumi uus sihiseade
- ▶ Liikuda tuupimiskoolilt koolile, mis arendab loovust, annab õpilastele võimaluse eneseväljenduseks, kriitiliseks mõtlemiseks.
- ▶ Läbimõeldud väärtuskasvatus koolis, uuendatud koolikultuur (olulised on koolis valitsevad sotsiaalsed suhted)

Väärtuskasvatuse meetodid.

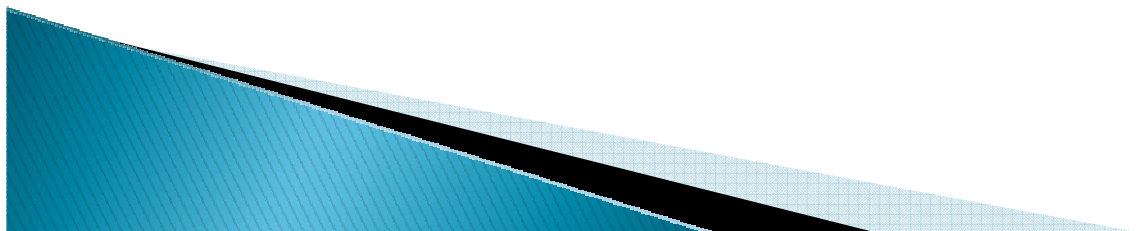
KUIDAS väärtusi arendada?

- ▶ Keeldude ja käskude kaudu – traditsiooniline väärtuskasvatus
- ▶ Arutluse kaudu – väärtuste selitamine (USA-s “value clarification”)
- ▶ Tegevuse kaudu (J. Dewey demokraatia õppimine)
- ▶ Iseloomukasvatuse kaudu (USA-s “character education”)

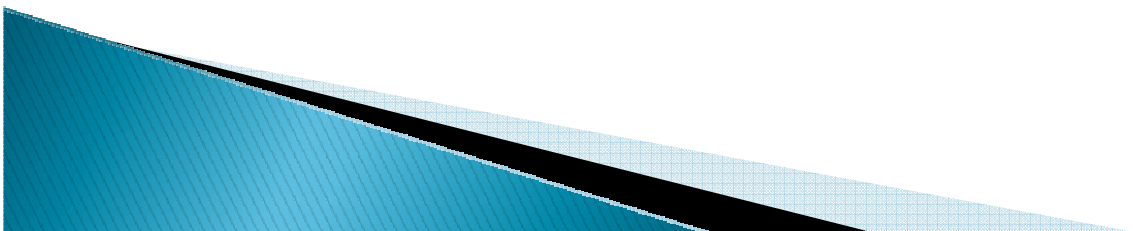
Põhikooli sihiseade riikliku (Põhikooli riikliku õppekava versioon 27.10.2009)

- ▶ Põhikooli peamine kasvatuslik siht on tagada eakohased võimalused tunnetuslikuks, kõlbeliseks ja sotsiaalseks arenguks ning tervikliku maailmapildi ülesehitamiseks.
- ▶ Põhikooli ülesanne on luua lapsele ja noorukile eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab tema õpihimu ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist.

Gümnaasiumi sihiseade (Gümnaasiumi riikliku õppekava versioon 27.10.2009)

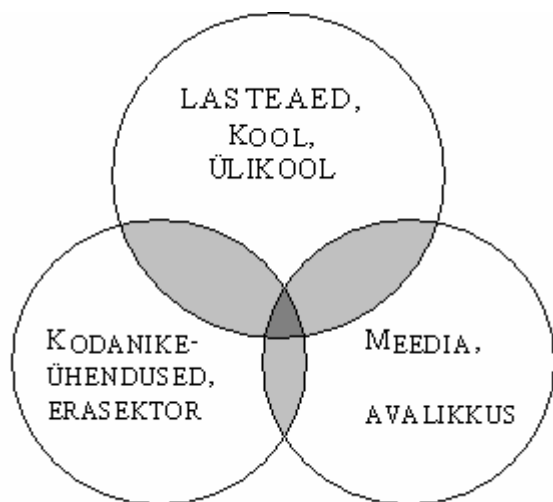
- ▶ Gümnaasiumi ülesanne on toetada eneseteadliku, argumenteeritud valikuid tegeva ja oma eesmäärke püstitada ja teostada suutva autonoomse isiksuse väljakujunemist. Gümnaasiumihariduse kaudu peab väljakujunema noorte eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemise võime ja valmisolek kõlbelisteks valikuteks ning vastutuseks.

Riiklik programm “Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013”

Riiklikul väärtusprogrammil on neli tegevussuunda:

- Koolieelne väärtuskasvatus
- Väärtuskasvatus koolis
- Mitteformaalne väärtuskasvatus
- Avalikkusele suunatud väärtusarendus

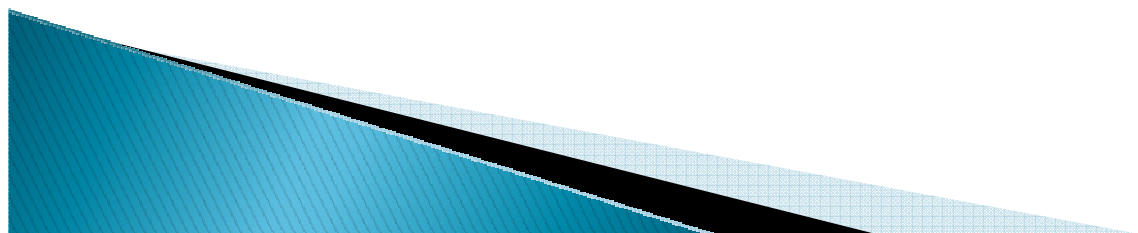

Programmi tegevussuundi koordineerivad põhitäitjad on:

- Tallinna Ülikooli eelkoolipedagoogika osakond (haridus, väärtuskasvatus lasteaias);
- Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus (haridus, väärtuskasvatus koolis);
- Avatud Eesti Fond (mitteformaalne haridus, mitteformaalne väärtusarendus läbi kodanikeühenduste ja erasektori);
- Tartu Ülikooli eetikakeskus (töö avalikkusega ja meediaga; avalikkusele suunatud väärtusarendusalane tegevus).

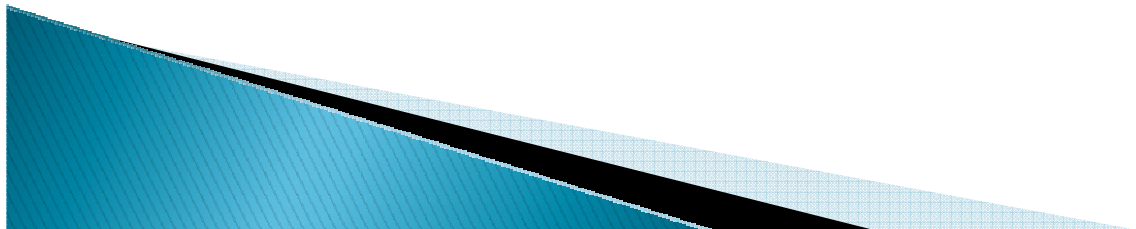
2009. a programmi tegevused

- ▶ Avalikkusele suunatud tegevused
(konverentsid, esseevõistlus, kõnevõistlus, kogumikud, eetikaveeb)
- ▶ Kooliga seotud tegevused
(õppekavaarendus, koolitused, väärtuskasvatuse hindamismudel, konkursid)
- ▶ Lasteaiaga seotud tegevused
(koolitused, konkursid, metoodilised materjalid)

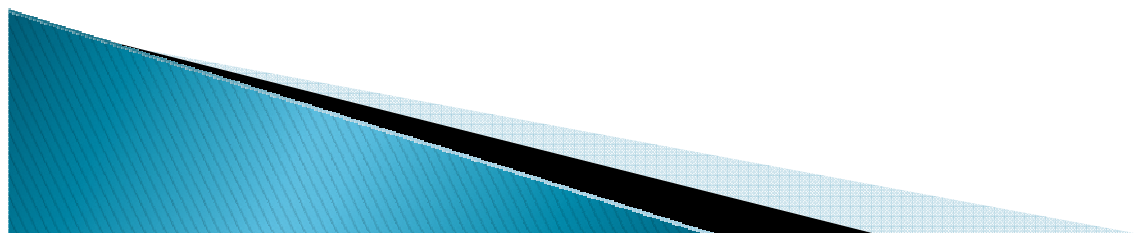
Väärtusarenduse raamatud

- ▶ “Mõtestatud Eesti–ühiseid väärtusi otsides”
Koost. Margit Sutrop ja Triin Pisuke;
- ▶ “Rahvuslus ja patriotism: valik kaasaegseid filosoofilisi võtmetekste”. Koost. Eva Piirimäe;
- ▶ “Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis”
Koost. Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum;
- ▶ “Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik” Koost. Märt Põder, Margit Sutrop, Pille Valk.
- ▶ Koostamisel “Väärtuskasvatus lasteaias”. Koost. Marika Veisson.

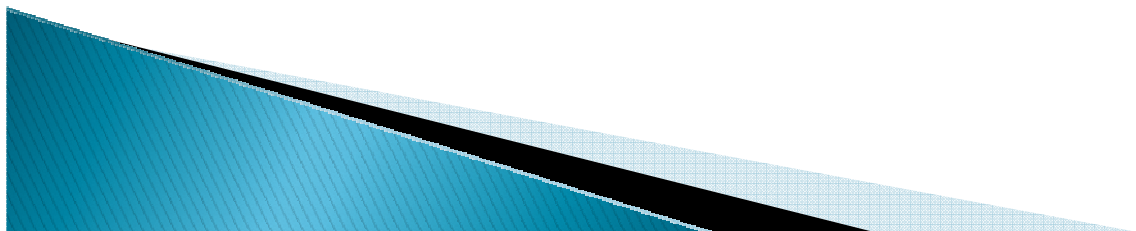
Kirjatalgud, kõnevõistlus

- ▶ 27. veebr. 2009 kuulutas Vabariigi President Eesti Kirjandusmuuseumis välja kooliõpilaste ja tudengite kirjatalgud “Mida saan mina teha Eesti heaks?”
- ▶ 9. detsembril toimub UNESCO Filosoofia päev, mille raames võistlevad õpilased ja tudengid kõnepidamises. Teemaks on “Kas õnn on universaalne või suhteline?”

Konverentsid

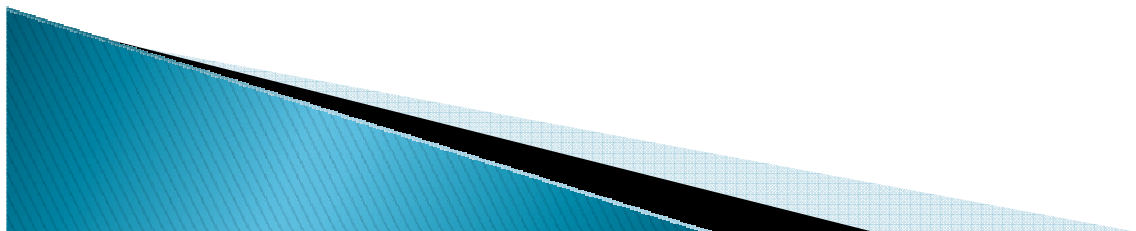
- ▶ 4. septembril toimus HTM-s konverents väärtuskasvatuse rakendamisesest koolis.
- ▶ 9. oktoobril toimusid Tallinnas Vabariigi Presidendi mõttekoja ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse ühised Kärarjad teemal “Usaldus ja vastutus”.
- ▶ 3.–4. dets. konverents “Õpilane – väärtuskasvatuse subjekt või objekt?”
- ▶ 9. dets. UNESCO Filosoofia päeva sümposium “Kas õnn on universaalne või suhteline?”

Eetikaveeb:

www.eetika.ee/arendus

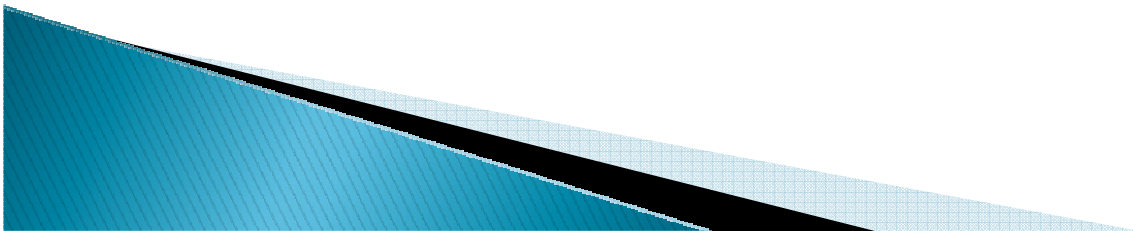
- ▶ Väärtusarenduse alased materjalid (kirjandus, uuringud, ettekanded, konkursside materjalid, jpm)
- ▶ Eetikakeskuse töötajate poolt koostatud väärtustepõhised näitejuhtumid ainetundides kasutamiseks
- ▶ UUS! Väärtusarendusalaste tegevuste kalender
- ▶ UUS! Väärtuste ja eetika foorum

Kooliga seotud tegevused.

Õppekavaarendus

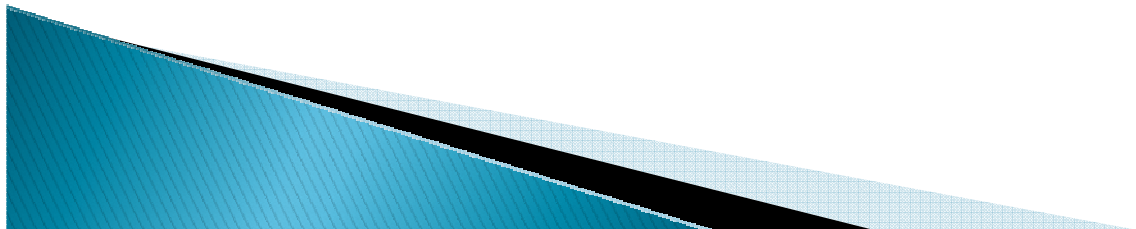
- ▶ Väärtuste integreerimine ainekavadesse –8 ainevaldkonna ainekavade analüüsid
19. märtsil toimus Mart Reiniku gümnaasiumis konverents “Väärtused ainekavades”, mille korraldas TÜ eetikakeskus koostöös TÜ haridusuuringute ja õppekavaarenduskeskusega.
- ▶ Töö põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sõnastamisel.

Väärtuskasvatuse metoodikate analüüs

Info kogumiseks töötati läbi koolide veebilehed, analüüsiti anonüümseid väljavõtteid sisehindamise aruande alapunktist „Väärtused ja eetika” ning saadeti kõikidele koolidele väärtuskasvatuse alane küsitlus, millele vastas 68 kooli. Selgus, et kõige enam abi väärtuskasvatuse tõhustamiseks vajatakse õpetajate koolitamisel. Vajatakse ka vastavaid õppematerjale ning koolitusi koolijuhtidele. Uuringu tulemused ja analüüsi leiade aadressilt

<http://www.eetika.ee/578666>.

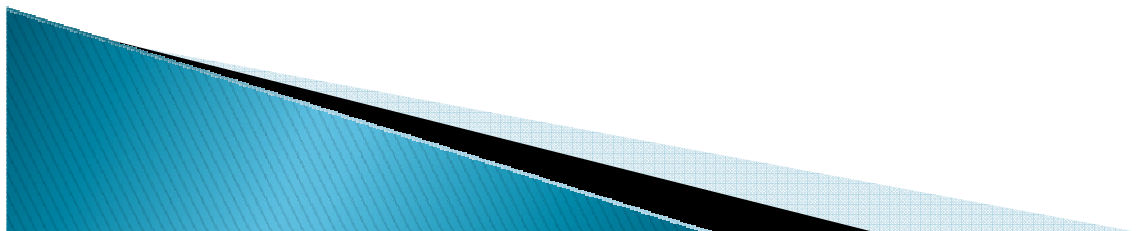

Väärtusarenduse koostöökonkurss

Avatud Eesti Fond aitas läbi viia koostöökonkursi. Eesmärgiks oli:

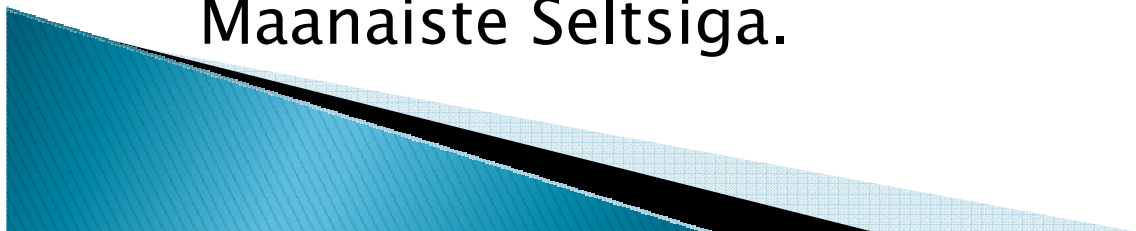
- luua võimalused väärtuste märkamiseks ja nende üle arutlemiseks,
- edendada koolide ja kodanikuühenduste väärtusarendusalast koostööd,
- leida uuenduslikke ideid ja koostöövorme nii õppe- kui koolinoorsootöös.

Konkursile laekus tähtajaks 67 projekti, millest 7 said toetust (üks AEF-i lisarahastusel).

Koostöökonkursi võidutööd

- ▶ Gustav Adolphi Gümnaasium koostöös SA Tallinna Lastehaigla ja SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla verekeskusega.
- ▶ Kildu Põhikool koostöös Vastemõisa lasteaia ja Kildu külade ühendus MTÜ-ga.
- ▶ MTÜ Leia Rõõm koostöös MLA-ga Viimsi Lasteaiad.
- ▶ Leisi Keskkool koostöös T.O.R.E. MTÜ-ga.
- ▶ Pärnu Lasteaed Päikesejänku ja Eesti Tulevikulapse Sihtasutus
- ▶ Tartu Laste Tugikeskus koostöös Triinu ja Taavi lasteaiaiga.
- ▶ Valguta Lasteaed-Algkool koostöös Valguta Maanaiste Seltsiga.

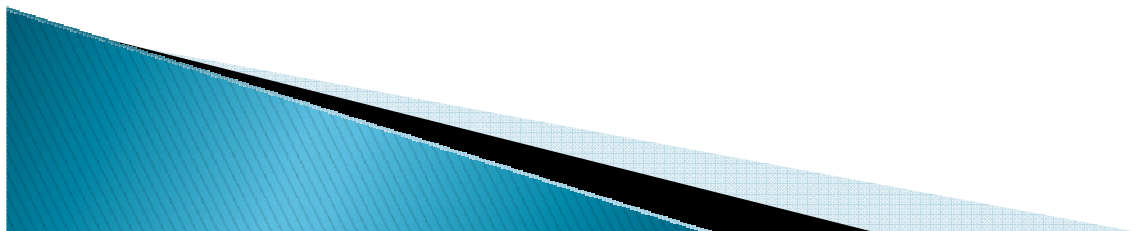

Lisaks võidutöödele tunnustab TÜ eetikakeskus väärtuslike ideede ja teemapüstituste eest järgnevaid organisatsioone:

- ▶ Domus Dorpatensis, SA
 - ▶ Eesti Külaliikumine Kodukant
 - ▶ Eesti Naisühenduste Ümarlaura Sihtasutus
 - ▶ Haapsalu Gümnaasium
 - ▶ Hestia, MTÜ
 - ▶ Jaan Tõnissoni Instituut
 - ▶ Klub Stimula, MTÜ
 - ▶ Kaagvere Erikool
 - ▶ Kadrina Keskkool
 - ▶ Kodukultuuri Selts Tõrvandi
 - Konguta Kool
 - Life Zone, MTÜ
 - Nukufilmi Lastestudio, MTÜ
 - Omanäolise Kooli Arenduskeskus, SA
 - Pererahvas, MTÜ
 - Põltsamaa Lasteaed MARI
 - Rõuge Noorteklubi, MTÜ
 - Tallinna Komeedi Lasteaed
-

Kooli väärtuskasvatuse enesehinnangu mudel

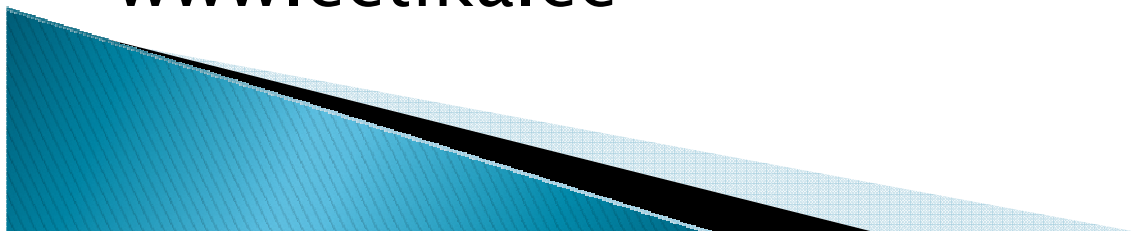
- ❖ Eesmärgiks on toetada koole oma väärtuskontseptsiooni väljatöötamisel, pakkudes neile võimalust oma väärtusalast tegevust süstemaatiliselt analüüsida ja mõtestada.
- ❖ Mudeli väljatöötamisel tehakse koostööd paljude osapooltega, sh koolijuhid, õpetajad, Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli haridusteoreetikud, Haridus- ja Teadusministeerium ning Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Arutelu lähtepunkt

USA iseloomukasvatuse partnerlusprogramm (*Character Education Partnership*)

- „Tulemusliku iseloomukasvatuse üksteist printsiipi”
- Iseloomukasvatuse kvaliteedistandardid
www.character.org
www.eetika.ee

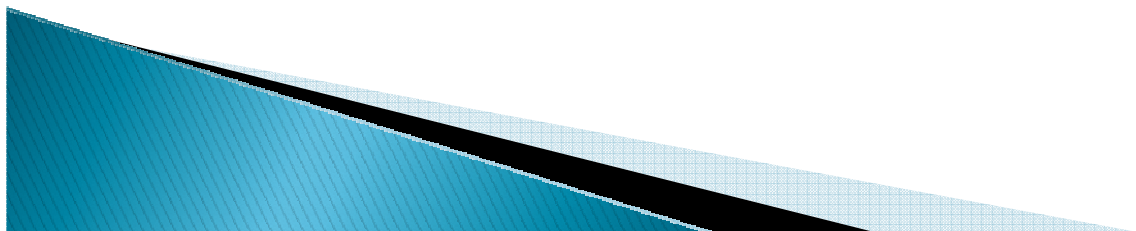

Slide 25

- NJ4** Printsibid on väärtuskasvatuse võtmekomponendid. Kvaliteedistandardid põhinevad neil võtmekomponentidel, nii et koolid saaksid end nende alusel hinnata.
Nelli Jung; 30.08.2009
- NJ5** Vahend kasutatavate tegevuste üle järele mõtlemiseks, lühi- ja pikaajaliste eesmärkide kindlakstegemiseks ning tegevuskava väljaarendamiseks ja rakendamiseks.
Nelli Jung; 30.08.2009
- NJ6** Konstruktivsema arutelu nimel pakkus eetikakeskus lähtepunktina välja USA iseloomukasvatuse programmi juurde kuuluvad kvaliteedistandardid.
Nelli Jung; 1.09.2009

Enesehinnangu mudeli alajaotused NJ1

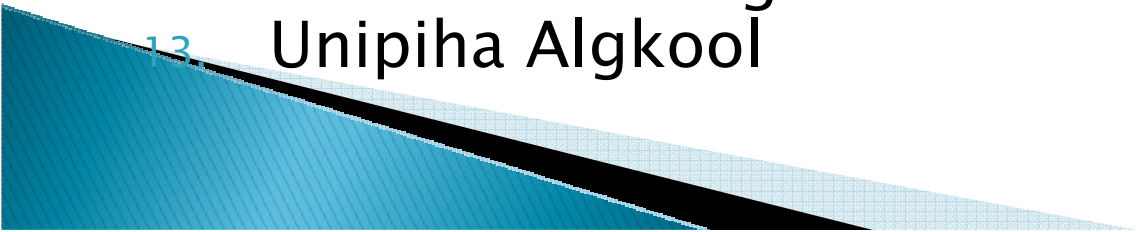
1. Põhiväärtuste sõnastamine ja selgitamine NJ2
2. Eestvedamine ja vastutus
3. Väärtuskasvatuse süsteemne prioriteediks seadmine
4. Koolikultuur
5. Koostöö – partnerlus – kaasamine NJ3
6. Pidev väärtusarenduse protsess

Slide 26

- NJ1** Need on ainult märksõnad, aga isegi neid vaadates on näha, et need ei oel eraldiseisvad tasandid. Väärtuskasvatus on koolielus risti-põiki, ta on kõike läbiv ja kõiges ilmnev. Aga me proovisime seda kajastada erinevatest tahkudest, aidata märgata erinevaid külgi, erinevaid faktorite komplekte, mis selle efektiivsust mõjutavad.
Nelli Jung; 4.09.2009
- NJ2** Üks faktor, mida me tahtsime eriti nähtavaks muuta, on refleksioon. Te näete, et mudel algab sõnastamise ja selgitamisega, mis paratamatult eeldab, et mõeldaks järele, et reflekteeritaks nii hetkeseisu, selle põhjuste kui tulevikusoovide üle. Peale mitmesuguste teiste aspektide läbi käimist tuletab mudel oma viimase aljaotusega jälle meelde, et esimeses punktis selgitatu kehtib endiselt – vaja on jätkuvalt reflekteeridakuhu nüüd jõutud on, mida on iseendi ja koolikoosluse kohta avastatud ja mida sellest lähtuvalt teha saaks.
Nelli Jung; 4.09.2009
- NJ3** Reflekteerida on aga vaja üheskoos, nii et kaasatud on kõik osapooled. Väärtuskasvatus on ju olemuslikult interaktiivne protsess. See tähendab ühtlasi, et on oluline määratleda need sihtgrupid ja nende suhted. Selle mitmetasandilisuse esile toomine oli teiseks sihiks ja seda tegime me peamiselt põhipunktide edasise liigendamise teel. Näiteks...
Nelli Jung; 4.09.2009

Enesehinnangu mudeli töögrupis osalenud koolid:

1. Hugo Treffneri Gümnaasium
 2. Johannese Kool Rosmal
 3. Kaagvere Erikool
 4. Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasium
 5. Pärnu Kuninga Tänav Põhikool
 6. Rocca al Mare Kool
 7. Surju Põhikool
 8. Tallinna Kristiine Gümnaasium
 9. Tallinna Reaalkool
 10. Tartu Erakool
 11. Tartu Katoliku Kool
 12. Tartu Kivilinna gümnaasium
 13. Unipiha Algkool
-

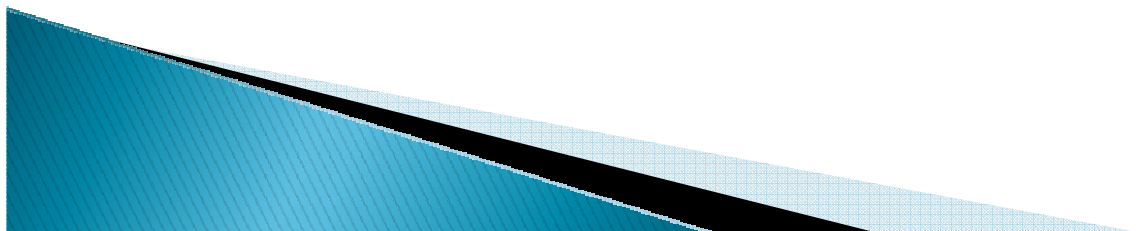
Milles seisneb tulemuslik väärtuskasvatus?

Koolide kogemusest lähtuvad alusprintsipiide
ettepanekud:

1. Hugo Treffneri Gümnaasium (Anna-Liisa Jõgi)
2. Johannese Kool Rosmal (Küllli Volmer)
3. Rocca al Mare Kool (Rein Rebane, Meedi Neeme)
4. Tallinna Reaalkool (Gunnar Polma, Mai Gross)
5. Tartu Katoliku Kool (Liivi Lõhmus)
6. Tartu Kivilinna Gümnaasium (Karin Lukk, Tiina Teppo)
7. Unipiha Algkool (Lembit Jakobson)
8. Jüri Ginter (TÜ haridusteaduskond)
9. Tiiu Kuurme (TLÜ kasvatusteaduste instituut)
10. Piret Silvalt (Kaagvere Erikool)

Tervikliku väärtuskasvatuse programmi konkursid, koolitused

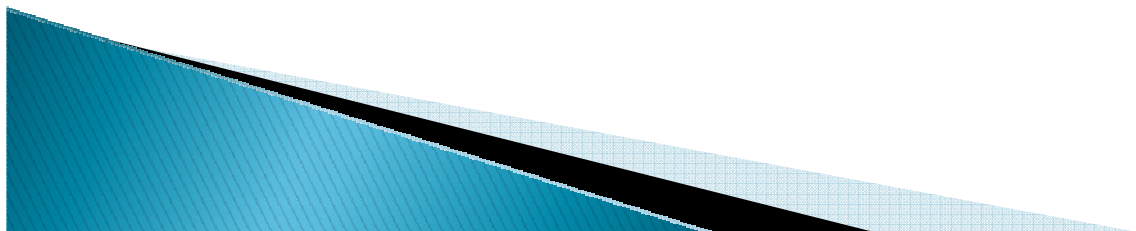
- ▶ Konkursid koolidele „Väärtusarenduse valikud ja võimalused. Kooli eneseanalüüs” (osales 9)
- ▶ Konkursid lasteaedadele „Väärtuskasvatus lasteaias: terviklik programm“ (osales 4)
- ▶ Koolitus koolidele – 30. okt. Osalejaid 39.
- ▶ Koolitus lasteaedadele, 23. ja 30. oktoobril korduskoolitus. Mõlemad koolitused toimusid koostöös Eralasteaiaga Naba. Osalejaid 60.

Väärtusarenduse alaseid materjale

www.eetika.ee/arendus

- ▶ Väärtused, iseloom ja kool: väärtuskasvatuse lugemik. Koostajad Märt Pöder, Margit Sutrop, Pille Valk, EKSA, 2009
- ▶ Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis. Koostajad Margit Sutrop, Pille Valk, Katrin Velbaum, EKSA, 2009

Suur aitäh kõigile koostööpartneritele ja mõttekaaslastele!

Palju jõudu kõigile väärtuste hoidmisel,
edasikandmisel ja arendamisel!

